

MODA DERGİLERİNDEN MODA ANSİKLOPEDİSİNE, ROLAND BARTHES'İN YAZILI GÖSTERGELERİNDEN GÖRÜNTÜ GÖSTERGELERE İŞLEVSEL BAKIŞ

Işıl ZEYBEK¹

Özet

Gerek görsel, gerek dilsel göstergelerin tek başına hiçbir anlam aktarmadıkları ancak kullanıldıkları zamana, bağlama, uzama ve kültürlere göre değişkenlik gösterdikleri ve belli bir dizge içerisinde anlam kazandıkları bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda, bu çalışmanın temel izleğini, görsel ve dilsel göstergeleri içinde barındıran moda, moda kuramlarına, modaevlerine ve tasarımcılara ilişkin ayrıntılı bir biçimde derlenmiş bilgiler aktaran “XX.Yüzyıl Moda Sözlüğü”nün üstlendiği işlevlerin bulgulanmasının, moda dizgesinin nasıl biçimlendiğinin ve toplumsal yaşam içerisinde nasıl konumlandırıldığının belirlenmesi oluşturmaktadır.

Abstract

It is a well-known fact that either visual or linguistic indicators transfer no meaning at all when used alone but varies up to the times, contents, interests and cultures and take a new meaning in certain systems. In this context, the main subject of this study is the ‘20th Century Fashion Dictionary’ that transfers language gathered together, consists visual and linguistic indicators, fashion theories, fashion houses and designers and how this fashion systems shape and find a place in social life.

Anahtar Kelimeler: Gösterge, İşlevler, Moda, Kültür, Fotoğraf.

*Moda: Küçük bir şey herşeyi değiştirirken,
Küçük şeyler herşeyi yapabilecek niteliktedir:
Bir ayrıntı dış görünüşü değiştirebilir
Ayrıntılar ise, kişiliğinizin güvencesi olacaktır.*

Roland Barthes [1]

GİRİŞ

Yüzyıllar boyu tarih, coğrafya, ekonomi, teknoloji değerlerini kucaklayarak sürekli değişkenlik gösteren ve yenilenme hızına yetişilemeyen “moda” olgusunun 21.yy.’da altın çağını yaşaması, insanların yaşamlarında ne denli egemen bir güç konumunda olduğunun göstergesidir. Bu egemen güç anlayışı, gerçekte bizi, giysilerin işlevselliği anlayışına göndererek görsel gösterge çerçevesinde görünenin ötesinde, derin yapıda moda dizgesinin nasıl biçimlendiğini, toplumsal yaşam içerisinde nasıl bir işleyiş üstlendiğini belirlemek arzusu yarattı. Bu bağlamda, çalışmamızın ana konusunu, Moda sözlüğünü temel alarak, rüzgarıyla insanların başını döndüren ve önüne geçilemez bir duruma gelen moda bağımlılığını göstergebilimsel açıdan çözümlenmesi oluşturmaktadır.

İletişimin ereklerinden biri sayılan varolmak eylemini gözönünde bulundurursak toplumsallaşma süreci yanısıra, insanların doğdukları andan başlayarak yaşamları boyunca edindikleri değerleri, inançları, tutumları doğrultusunda öbür insanlarla etkileşim içine girmelerini ve bu etkileşim sonucunda üretilen her türlü tinsel (manevi) ve tensel (maddesel) ürünler olarak tanımlanan kültür kavramını getirmektedir. Kültür kavramı söz konusu olduğunda da bu olgunun kimi özelliklerine de dikkat çekmek yerinde olacaktır;

- Kültür kavramı genlerden gelen bir başka deyişle doğuştan gelen bir yeti değildir. Tam tersine, toplumsal yaşam içerisinde öğrenilerek kazanılan bir olgudur.

- Kültür kavramında durağan bir yapıdan söz etmek olası değildir, sürekli değişim gösteren devingen bir yapıya sahiptir.

¹İstanbul Kültür Üniversitesi, İletişim Sanatları Bölümü, 34156 Ataköy/ İstanbul

- Kültür kavramı toplumsallaşma eyleminin sonucunda işlerlik kazanması nedeniyle bireyleri bütünleştirici, biraraya getirici özelliği vardır.
- Kültür kavramı hem soyut bir kavram hem de bir üretim olma özelliği taşımaktadır.

Moda olgusu kültürle içiçe geçmiş, yoğrulmuş bir kavram olması nedeniyle bu iki ögeyi birbirinden ayırmak olası değildir. Yapısalcı kültür kuramcısı Claude Lévi-Strauss, toplumu entelektüel bir güç ve zihinsel bir gerçeklik olarak görmekte ve ikili karşıtlıklara ilişkin düşüncelerinden söz etmektedir. Lévi-Strauss, zihinsel yaşamın “ilkel” (mekanik dayanışma, ilkel zihin), “modern” biçimlerinin (organik dayanışma, bilimadami) ayrıştırılmasıyla ilgilenmektedir. İlkel zihnin, doğal ve toplumsal çevrelerin etrafında elde edilebilecek, toplanabilecek belirtkeler olduğunu benimseyerek, onlardan sınıflandırma dizgeleri, söylemler ve ritüeller oluşturmak temel çalışma alanlarındandır. Dolayısıyla kültürel evrensellerin araştırılmasına ve özgün olanın ortaya çıkarılmasında karşıtlıkların ayrımları belirleyici özellikler taşıdığını ortaya koymaktadır. [2] Karşıtlardan söz ederken herkesin bildiği bir örnekle bunu açıklamak uygun olacaktır. Evrenin yaratılış öyküsü masalsı bir biçimde Tevrat’ta anlatılmaktadır. Bu anlatımda, Tanrı evreni yaratmasının ardından bir avuç toprakla Ademi yaratarak cennet bahçesine yerleştirmiştir. Ancak Adem’in yalnızlığını gidermek amacıyla Tanrı, Havva adını verdiği bir eş yaratarak birlikte özgürce yaşamaları için kendilerine bir yaşam sunmuştur. Ancak bu özgür yaşamda yapmamaları gereken tek şey iyilik ve kötülük bilgilerini içeren ağacın meyvalarını yememektir. Yasak olan ağacın meyvalarını yiyerek ilk günahlarını işlemiş olan Adem ile Havva kendilerini birden çıplak hissetmişlerdir. Ve örtünmek amacıyla incir yaprağıyla bedenlerini kapama gereksinimi duymuşlardır. Yukarıda dile getirdiğimiz karşıtlık kavramının ilk somut göstergesi burada karşımıza çıkmaktadır: *Doğa/ kültür karşıtlığı*. Kendiliğinden varolan ve insan etkinliğinin dışında kendini sürekli olarak yeniden yaratan ve değiştiren, canlı ve cansız nesnelerden oluşan varlığın tümü olarak tanımlanan Doğa olgusu [3] çerçevesinde incir ağacının yaprakları ve meyvası işlenmemiş, el değmemiş, teknolojik işleme sokulmamış bir biçimde doğal olarak yaşamda yer almaktadır. Ancak incir yaprağı ya da meyvası insanlar tarafından koparıldığında bir başka anlatımla insan eli değdiği anda doğa bir dönüşüme uğrayarak, değişime uğrayarak kültür kavramına dönüşmektedir ve işlevselliği de (örtünme amacına, bir yeri kapatma amacına dönüşmüştür) değişime uğramaktadır. Bu bağlamda Kültürün temelinde Doğa kavramının varolması kaçınılmaz bir gerçektir. Bu gerçeklik, bizi yaşam biçimiyle ve kültürle ilintili olan moda’nın gösterebilimle olan yakın ilişkisine götürmektedir. Kültüre yönelik yapısal yaklaşımlar, benzeşen öğeleri (işaretler, kavramlar) tanımlar ve bu öğelerin ileti taşımak için nasıl düzenlendiğini inceler. Bu, kimi zaman göstergesel süreçlerin şifresinin çözümünü gerektiren bir süreçtir. [2]

Bu çerçevede görsel açıdan irdelemeye çalışacağımız “20.yy. *Moda Sözlüğü*”nün [4] tamamında tasarımcı, modacı, modaevlerine ve moda kuramlarına ilişkin 2500 adet madde ve yaklaşık 400 adet fotoğraf bulunmaktadır. Bu fotoğrafların 362’si yalnızca kadın görüntüsünün yer aldığı fotoğraf sayısıdır. Kadın görüntüsünün yer aldığı fotoğraf görüntülerini kendi içinde bir sınıflandırması yapılarak çeşitli bölümlere ayırmak olasıdır. 1900 ile 1960’lı yıllar arasında fotoğraflanmış görüntüler renksiz bir biçimde kimi zaman stüdyo’da belli bir izlek çerçevesinde kimi zaman da dış uzam çekimlerle yaşamdan kesitler sunularak sözlükte yer almaktadır. Buna karşın 1910’lu yıllarda çekilen ancak sonradan renklendirilmiş fotoğraf kullanımının sözlükte yer alması dikkatimizi çekmektedir. 1960’lı yıllardan sonra çekilmiş renkli fotoğraf kullanımları yine poz verenler ve yaşamdan kesitler sunanlar olmak üzere iki değişik biçimde sözlükteki yerlerini almıştır. Bununla birlikte 1980’li yıllardan sonra çekilen siyah/beyaz fotoğrafların ise sanat için yapılan türde

çekimler olduğunu dile getirmek yanlış olmaz sanırız. Ayrıca, canlandırma yöntemi kullanılarak çizimle oluşturulmuş, fotoğraf çekiminden güçlükle ayrıştırılabilinen görüntülerin de yer alması ilginçtir. Bununla birlikte, kimi giysilerin dokularını ayrıntılı bir biçimde okuyucuya göstermek amacıyla yakın plan çekilmiş fotoğraf görüntüleri de sözlüğün bütünlüğünü tamamlar niteliktedir.

Renklerin, sözcüklerin, simgelerin, tutum ve davranışların tek başına anlam aktarmadıkları ancak bağlama, kültürlere, uzama ve zamana göre bir anlam aktardıkları bilinen bir gerçektir. Sözlüklerin de tek başına hiçbir anlamı yoktur. Ancak belli bir bağlamda, belli bir kültürde kullanıldıkları zaman anlamlı ve işlevsel bir konuma gelmektedirler. Genel olarak sözlükler, maddeler halinde yazılı bir biçimde oluşturuldukları için kitap, roman gibi baştan sona okunmaları söz konusu değildir. Gerekli durumlarda kavramlara bakma, belli olgulara ilişkin bilgilenme gereksinimi duyulduğu zaman ya da bir araştırma yapma durumu söz konusuysa konuya ilişkin sözlükler, maddeler incelenmektedir. Dolayısıyla maddeler arasında gidip gelmeler bir başka deyişle bir maddeden diğer bir maddeye geçme, atlama davranışı sergilenmektedir. Bu davranış biçimi zamansallık olarak kimileyin kırılmalara, kimileyin zaman aralıklarının oluşmasına yol açmaktadır. Buna karşın Moda Sözlüğü diğer sözlüklerle karşılaştırıldığında daha değişik bir görünüm sergilemektedir. Çünkü Moda Sözlüğü'nün bütününe ağırlıklı biçimde resimlerin egemen olduğu görülmektedir. Sözlükte resimlerin başatlıkla yer alması da değişik, alışlagelmişin dışında bir okuma gerektirmektedir. Renk, doku, uyum, yaşam biçimlerini yansıtan giysilerle ilgili kimi zaman ayrıntılı kimi zaman da genel çekimleri içeren resimlerin yer alması nedeniyle, resimlere bakmak okuyucular açısından çoklu bir okuma yapmalarına olanak vermektedir. Resimlerin aktardığı görsel iletileri çevreleyen giysilerin görünüşleri, parlaklıkları, canlılıkları, şıklıkları, mankenlerin güzellikleri, taşıdıkları donatılar ne denli cezbedici, ne denli ilgi çekiciyse hoşagiden, beğeniye yönelik geriye dönük okumalar da o denli fazla ve yaygın olacaktır hiç kuşkusuz. Fotoğraf gibi görsel görüntünün oluşumunu sağlayan birçok araç birçok da teknik özelliklerin kullanımı dikkat çekmektedir. Moda sözlüğünü teknik açıdan incelediğimizde özellikle aşağıda belirtilen sınıflandırma, görüntülerin teknik açıdan tanımlanmasında oldukça etkilidir.

Tablo 1

Renksiz Fotoğraf Kullanımı (Poz verenler)	Renksiz Fotoğraf Kullanımı (Yaşamdan)	Renkli Fotoğraf Kullanımı (Poz verenler)	Renkli Fotoğraf Kullanımı (Yaşamdan)	Sanat için Kullanılan Renksiz Fotoğraf Kullanımı	Sonradan Renklendirilen Fotoğraf Kullanımı	Canlandırma Yöntemiyle Oluşturulan Fotoğraf Kullanımı	Ayrıntı Gösteren Fotoğraf Kullanımı
74	89	126	56	41	11	36	11

Sözlük denince belleklerde oluşan yazılı iletişim olgusunun tersine Moda sözlüğüne egemen olan fotoğraf kullanımının oldukça fazla olması okuyucuların algılamalarını kolaylaştırarak zihinlerinde ve düşüncülerinde somutlaştırmalarını, toplumun gerçeklerini yansıtmaları nedeniyle duyulan güvenin artırılmasını sağlamaktadır. Fotoğraf görsel bir belirtke olduğuna göre, burada A. Martinet'nin dile getirdiği işlevsellik kavramından yola çıkarak göstergenin işlevlerinden söz etmek yerinde olacaktır. Sözüne edilen işlevler kendi içinde 3'e ayırmaktadır:

* *Yararcıl İşlev*: "Görüntünün aktardığı bilgiyi ortaya çıkaran" işlev yararcıl işlev olarak adlandırılmaktadır. [5] Bu bağlamda, hedef kitleyle karşı karşıya kalan her dilsel ve görsel göstergelerin yararcıl işlevleri vardır. Ancak biz çalışmamızın içeriği gereği dilsel gösterge düzleminde değil görsel gösterge düzleminde bir çözümleme gerçekleştirmekte-

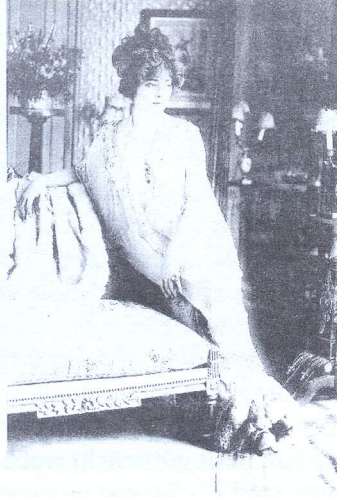
yiz. Moda sözlüğünün değişik okumalar gerektirdiğini daha önce de dile getirmiştik. Bu okumalar özellikle geriye dönük birden fazla okumalar gerektirmekteydi. Böylesi uzamsal ve zamansal süreç açısından bir durum söz konusu olunca, giysi, moda fotoğraflarının işlevleri de doğal olarak değişkenlik göstermektedir. Sözlük, modacılar, tasarımcılar, moda akımları, markalar ve giysi türlerine ilişkin her yerde kolay kolay bulunmayan ancak derlenmiş ayrıntılı bilgilere ulaşabilme olanağı sunmaktadır. Dolayısıyla Moda Sözlüğü'nün yararcıl bir işlev üstlenmesiyle birlikte giysilerin de kendi öz işlevselliği olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Giysilerin kendi öz işlevselliği dendiğinde, örneğin, av sırasında nasıl giyinilir, baloda nasıl bir giyim biçimi benimsenmelidir, soğuk havalarda hangi dokuma türü bireyleri sıcak tutar, sıradan bir elbise şapka, tüy, taş gibi donatılarla nasıl gece elbisesi olarak kullanılır gibi sorulara bulduğumuz yanıtlardır.

* *Göstergesel işlev* : Kendinden başka bir şeyin yerini tutan, kendinden başka bir şeye gönderme yapan her türlü nesne, kavram ya da olgu olarak tanımlanmaktadır gösterge sözcüğü. Her resmin, her fotoğrafın bir dizge olduğunu gözönünde bulundurursak bu dizgeleri kültürlerine, yaşamlarına göre çözümlenecek olan bireyler, okumaları sırasında gösterenle gösterilenler arasında sıkça gidiş gelişler yaşamakta dolayısıyla gösterene yeni anlamlar katmaktadırlar hiç kuşkusuz. Yeni anlamlar diyoruz çünkü metinleri yalnızca bir kez okuyup tüketmek olası değildir. Yazılı olsun, sözlü olsun ya da görsel olsun metinler tekrar tekrar okunduğunda, bakıldığında değişik anlamlar ve katmanlar sunmaktadır, hiçbir metin anlamını doğrudan doğruya bir kerede aktarmaz. Tek bir sözcük nasıl ki bir ya da birden çok yananlam içerebilirse, birçok göstergelerden oluşan bir metin de değişik bağlamlarda, değişik zamanlarda, değişik bakış-görüş açılarıyla çok anlamlıdır. Bu anlam çeşitliliği, eski dönemlerde yaşamasak bile o dönemlerde sergilenen yaşam biçimleriyle, beğenileriyle ilgili bilgi aktarmakla birlikte dönemlerarası geçişlerin ne doğrultuda olduğunu, dönemlerin birbirlerinden nasıl etkilendiklerini ve günümüzde kullanılan giysilerin o dönemlerin etkisinde ne ölçüde kaldığını ortaya koymaktadır. Moda yalnızca bir giysi değildir bunun ötesinde sahip olunan büyüklü, mücevher gibi değerli ve haz veren bir güçtür.

* *Güzelduyusal işlev*: Gerek dilsel gerekse görsel iletiler söz konusu olduğunda hedef kitlenin gördüklerini, okuduklarını anlamlandırma, algılama süreçlerini gerçekleştirdikten sonra kimi çağrışımlar, kimi duygular, kimi coşkular güzelduyusal işlevle oluşturulmak istenmektedir. Moda sözlüğü bir anlamda hedefin beklentilerine, gereksinimlerine yanıt veren bir anlamda da gördüğü giysilerin görsel görüntüleri aracılığıyla kullandığında, giydiğinde düşlediği toplumsal sınıfa, yaşam biçimine ulaşma, ait olma isteğini oluşturma niyeti simgesel ve öznel değerlerle yaratılmak istenmektedir. Özellikle kişi, zaman ve uzam bağlamında görüntülerin renk, çekim, netlik, açı, çerçeveleme, ışık gibi teknik özellikler ve görsel özellikler açısından kurgulanması, oluşturulması hedef kitlenin beğenisini ve etki düzeyini belirleyen bir işlevdir. Dolayısıyla irdelediğimiz sözlüğün güzelduyusal işlev üstlendiğini açıkça dile getirebiliriz.

* *Şiirsel İşlev*: Giysilerin türlerine göre bir ayırım yaptığımızda, şiirsel işlevi kendini şöyle gösterecektir; Örneğin, gündüz giyilebilecek spor giysilerin, gece giyilebilecek açık, seksi, sıradışı giysilerin görüntüleri yaratılan değişik uzamlarda, değişik duruş biçimleriyle, değişik sunumlarla bir şova dönüşmekte, bu şov ise bir şiirsellığe dönüşmekte, şiirsellik ise bir tutkuya dönüşmektedir. Bireyler birçok giysilere sahip olmalarına karşın sürekli satın alma içgüdüsüyle hareket etmektedirler. Özellikle dış görünüşlerde yapılan değişikliklerin duygusal açıdan olumlu gelişmelere yol açtığını düşünen kişiler, gördüklerinin, duyduklarının etkisinde, büyüünde kalarak, kendileriyle özdeşleştirerek bir anlamda tutkularının esiri olarak bir okuma gerçekleştirmektedirler. Sonuç olarak fotoğraflar bir taraftan hedef kitlenin mantığına (uyum, dizem, akıl), diğer taraftan duygularına, heyecanlarına seslenen (çıl-

gınlık, değişkenlik) bir araçtır. Bu araç gerçekte doğa/kültür karşıtlığı gibi bir karşıtlığa da gönderme yapmaktadır aynı zamanda; *Mantık/Tutku*. “Moda arzu üreten bir fabrikadır” [6] sözü, modanın, tutkuyla, istemle ne denli özdeşleşen bir olgu olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bugünün modası yarının demodesi ya da dünün modası bugünün demodesi olsa bile büyük bir hazla, büyük bir tutkuyla resimlere bakılmakta ve çoğunlukla nostalji duyulmaktadır. Bununla birlikte eski zamanla şimdiki zaman arasında bir karşılaştırma, bir değerlendirme de yapılmaktadır aynı zamanda. Bu değerlendirmeler, hedef kitlede kimi değişik duyguların oluşmasına, kimi değişik coşkuların (istek, kıskançlık, elde etme hissi...) uyanmasına da neden olmaktadır. Bu nedenle pahalı, lüks, seksi, değerli, bulunması zor gibi değerlerle bağtılı olarak çeşitli yorumlamalara yönelinmesi de kaçınılmazdır hiç kuşkusuz. Bu yorumlamalara örnek olabilecek nitelikte olan aşağıda yer alan kimi fotoğrafları “XX.Yüzyıl Moda Sözlüğü”nden seçerek göstergebilimsel açıdan çözümlemeye çalıştık.

Şekil 1

1908 yılında çekilmiş renksiz yaşamdaki kesit sunan geçmiş dönemlere ilişkin bir fotoğraf görüntüsü. Taşıdığı giysinin ayrıntılarını gösteren bir duruş biçimiyle, bir başka anlamla bir koltuğun kenarına oturmuş kadın görüntüsü birçok imgeyi de çağrıştırmaktadır hedef kitlesine. Giysinin transparan görünüşü çerçevesinde boyun ve eteklerindeki dantel, inci ve taş kullanımı, kadının boynundaki inci kolye, parmağındaki inci yüzük, koltuğun üzerinde yer alan kürk, saç biçimi ve makyaj biçimi, varsıllığı, saray yaşamını, masumiyeti, gizemliliği simgelemekle birlikte elbisenin ince, dar ve uzun görüntüsü de o dönemin modasını yansıtmaktadır. Bu gizemlilik, şenlik kavramını belleklerimizde canlandırarak sanki şenliklerde giyilen büyüleyici, sıradışı bir giysi olarak algılamamızı sağlamaktadır. Geçmiş dönemlerde önemli bir yere sahip olan ve önemli etkinliklerden sayılan şenliklerde insanlar çoğunlukla olduğu gibi görünürler ancak taşıdıkları maskeler vardır. Bu fotoğrafta da, kadının taktığı maske gizemli ve şenlik havasını oluşturu niteliktedir.

Şekil 2

Yaşamdan kesit sunan renksiz fotoğraf görüntüsü. Parke taşlı bir sokakta, sanat binasını çağrıştıran bir yapının önünde, birbirinden değişik araba modellerinin arasında poz vermiş kadın görüntüsü edimsel düzlemde o dönemin moda anlayışını, vazo gibi ince belli ve dar modayı açıkça ortaya koymaktadır. Kadının taşıdığı siyah, kadife, yakası beyaz kürklü giysisi gerçekçi bir masalsılığı çağrıştırarak asaleti simgelemektedir. Boynunuda taşıdığı inci kolye ve taktığı inci küpe de varsılığın göstergesi olup, hedef kitlede bir hayranlık uyandırmaktadır. Fotoğraf kesitinde yer alan arabaların tamamı gözükmemesine karşın yalnızca arabaların ön bölümlerinin gösterilmeleri arabaların modellerine ilişkin yine de bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Fotoğrafın sol tarafında yer alan ve Rolss Royce marka araba olduğunu gösteren kadın logosu resmin bütünlüğünü tamamlayıcı bir nitelik taşıırken fotoğrafın sağ tarafında yer alan sıradan, basit görünümlü arabayla da bir karşıtlık oluşturmaktadır. Tıpkı asilliği simgeleyen kadının sokak ortasında poz vermesi gibi.

Şekil 3

Kapalı bir uzamda, içinde yalnızca ters çevrilmiş bir tablonun ve üzeri kabartmalı bir vazanın yer aldığı boş bir odada, cansız bir manken kullanımıyla renkli fotoğraf türüne örnek verebileceğimiz bir görüntü. Bu görüntü, tamamen hedef kitlenin ilgisini, dikkatini

kırmızı tuvalet niteliğindeki elbisenin üzerine çekmek amacıyla kurgulanmıştır. Ters çevrilmiş tablo nasıl ki bir sanat yapıtı olma özelliği taşıyorsa, görüntüde yer alan elbise de rengiyle, biçimiyle, kesimiyle, duruşuyla bir sanat yapıtı olma özelliği taşımaktadır. Elbisenin üst tarafının kumaş olarak dantelden olması ve belden aşağı kesimin ise aynı renk bol tülünden olması asillik, soyluluk gibi kavramların göstergesi olmakla birlikte aynı zamanda bir masalsılığa da gönderme yapmaktadır. Bu masalsılık duygusu içerisinde cansız mankenin yerine kendini koyacak olan hedef kitle, düş gücü çerçevesinde kendini farklı, değişik, büyüleyici, asil hissetmekle birlikte kendini bir masal kahramanı, bir prenses gibi de hissedecektir hiç kuşkusuz.

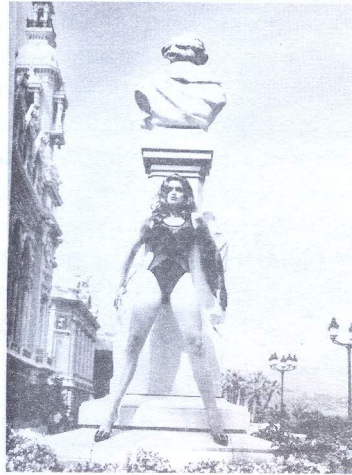
Şekil 4

“Modalar” adlı bir derginin kapağı olan bu görüntü, canlandırma yöntemiyle oluşturulan fotoğraf kullanımına güzel bir örnek olarak Moda Sözlüğünde yer almaktadır. Edimsel düzlemde, gecenin karanlığında, ay ışığının altında, dış uzamda, gül ağaçlarının arasında çizilen iki kadın çizimi sayfanın tam ortasında yer alarak doğu kültürünü egzotik bir biçimde taşıdıkları giysilerle, donatılarla yansıtmaktadırlar. Özellikle giysilerin üzerinde desen olarak yer alan palmiye ağaçlarının, kölelerin ve geometrik biçimlerin görüntüleri hedef kitlenin imgelem gücünü harekete geçirerek kendilerini 1001 gece masallarında olduğu gibi romantik, egzotik, gizemli ve doğu’da bir yerde hissetmelerini sağlamaktadır. Göstergesel olarak baktığımızda ise, geceyi yansıtan siyah dip yüzeyin üzerinde kullanılan sarı ve bej renklerinin bir karşıtlık oluşturmasıyla birlikte karanlık yüzeyde kadınların aydınlık görünmeleri de diğer bir karşıtlığı oluşturmaktadır. Mavi renkteki gökyüzü ve havuzun içinde görüntülenen mavi su kullanımı ise dikey bir biçimde hava/su karşıtlığı olduğunu göstermektedir. Ayrıca çıplak kadın biçiminde havuzun ortasında yer alan ve üzüm salkımı biçiminde çizimde yer alan fısıkiye, görüntüde yer alan kadınlarla bir koşutluk içerisinde olup kültür bağlamında eyleminin de varlığını belirtmektedir aynı zamanda.

Şekil 5

Yalın bir biçimde düzenlenmiş yatak odasında, sanat için siyah beyaz fotoğraf kullanımı aracılığıyla tulum biçimindeki yazlık bir giysiye ve kadınlar için önemli bir donatı sayılan ayakkabıya hedef kitlenin dikkati çekilmek istenmektedir. Edimsel düzlemde, rahat, terletmeyen bir kumaştan yapılmış hafif ve ince görünümlü, ilkbahar ve yaz aylarını anımsatan beyaz üzerine renkli fiyonk desenli bir giysi ve bu giysiyi tamamlayan yazlık, zarif ve rahat görünümlü bir ayakkabının görüntüsü, beyaz bir yatak üzerinde leke gibi duran yüzükoyun yatmış, elleri, kolları açık, özgür, rahat ve kendine güvenen bir kadın imgesiyle bütünleştirilmiştir. Fotoğrafta etkin bir biçimde kendini gösteren, tavana asılı hareketsiz pervane görüntüsü ve küçük dolabın üzerinde yer alan çalısır konumda olmayan küçük pervane görüntüsü, yatakta yatan devinimli kadınla bir koşutluk içerisinde görüntülenerek kendi içlerinde bir karşıtlık sergilemektedirler. Ayrıca, duvarda asılı olan ön cepheden çekilmiş kadın resimleri, yatakta yüzükoyun yatan kadın görüntüsüyle de bir karşıtlık oluşturmaktadır. Dolayısıyla çağını yansıtan bu güzelduyusal görüntü aynı zamanda, hedef kitlesine değişik uzamlarda değişik soyut duyguları da yaşatma, duyumsatma işlevini de üstlenmektedir.

Şekil 6

Güzelduyusal bir görünüm elde etmek ve sanatsal kurguyu vurgulamak için siyah beyaz fotoğraf kullanımı çerçevesinde rokoko sanatın egemen olduğu yapıların yer aldığı ve sütunlar üzerinde kimi heykellerin sergilendiği dış uzamda, mayolu bir kadın sportif, kaslı,

geniş omuzlu, sağlıklı bir görünüm sergilemektedir edimsel düzlemde. Fotoğrafın bütününde açık bir biçimde hissedilen sanat dokusuyla koşutluk içerisinde yer alan kadın görüntüsü, sanat yapıtı gibi algılanarak duruşu, bakışıyla odak noktası olarak sayfanın tam ortasında yer almaktadır. Belli bir imge bağlamında üretilen metinde, göstergesel olarak doğa/kültür karşıtlığı canlı (kadın-kışı)/cansız (heykel-nesne) karşıtlığıyla örtüşerek kavram olarak birbirlerini bütünleyici bir özellik taşımaktadırlar. Bununla birlikte, kadının yarı çıplak görüntüsü yine doğallığı, ayağına giydiği ayakkabı (mayo giyimi söz konusu olduğunda, altına topuklu, gündelik yaşamda kullanılan türden bir ayakkabının giyilmesi sıradışı bir davranıştır) ise doğal olmayan kavramını niteleyerek bir karşıtlığa dikkat çekmektedir. Bahçe düzleminde yer alan sıra sıra ağaçlar ve bu ağaçların yanında yer alan dik/dikey konumdaki lambalar, tarihi yapılarla yine doğa/kültür karşıtlığını oldukça iyi vurgulamaktadır.

Donatıların giysileri tamamlayıcı, bütünleyici ve ayrıcalıklı kimi özellikleri olduğunu daha öncede dile getirmiştik. Bu bağlamda, Moda Sözlüğü incelenerek donatılara ilişkin aşağıda yer alan kimi fotoğraflardan görsel düzlemde hedef kitleye ne türden bir seçki oluşturulduğu ortaya konmaktadır. Şekil 7'de yıllardır varsılığı, lüksü çağrıştıran kürk kullanımının kadınlar için vazgeçilmez bir donatı olarak ne denli onaylandığının görsel göstergesi yer almaktadır. Şekil 8'de, giysi bütünlüğünü sağlayan kemer, tüy, peruk, taş, bustiyer kullanımının önemini ve etkisini hedef kitleye anımsatmak amacıyla cansız mankenler üzerinde kurgusal bir yapı oluşturulmuştur. Şekil 9, kadınlar için günümüzde önemli bir yeri olan yaka iğnesine ilişkin bir görüntüden oluşmaktadır. Zümrüt, yakut ve pırlantadan oluşan göz kamaştırıcı yaka iğnesi bütün dikkatleri giysiye çekecektir hiç kuşkusuz. Şekil 10'da, giyside özellikle deri kullanımına vurgu yapılmaktadır. Deri kullanımını tamamlayıcı donatılardan deri eldiven, şapka, eşarp, yüzük ve küpe tasarımlarına yer verilmektedir. Şekil 11'de, yaz aylarında kullanılabilinecek donatı türlerinden olan ve güneşi anımsatan hasır şapkaya odaklanılmış bir görüntü yer almaktadır. Şekil 12, günlük yaşamda yer bulan donatılardan çorap ve eldiven kullanımını içeren bir görüntüdür. Şekil 13, siyah bir atın ayağına takılmış yakuttan ve pırlantadan oluşmuş bir kolyenin tanıtımına ilişkin sıradışı tasarlanmış bir fotoğraf görüntüsüdür. İnce bilekli bir at soylu bir ata gönderme yapmaktadır. Tıpkı ince bilekli soylu ya da kentsoylu bir kadına gönderme yaptığı gibi. Şekil 14 ise, kadınların yaşamlarında ayrıcalıklı bir yeri olan siyah kadifenin aynı biçimde, aynı tasarım çerçevesinde yapılmış eldiven, şapka ve çantada kullanımına yönelik bir görüntüdür. Siyah kadife üzerine yerleştirilen beyaz ışıltılı taşlar kadınların taşıdıkları giysileri tamamlayıcı nitelikli donatılar olmakla birlikte siyah/beyaz renk kullanımı soyluluk, şıklık ve zerafeti de kazandırmaktadır hedef kitleye.

Şekil 7

Şekil 8

Şekil 9

Şekil 10

Şekil 11

Şekil 12

Şekil 13

Şekil 14

Kaynaklar

- [1] Barthes, R., (1967), “*Système de la Mode*”, Editions de Seuil.
- [2] Smitt, P., (2005), “*Kültürel Kuram*”, İstanbul, Babil Yayınları.
- [3] Güz, N., Küçükdoğan, R., (2005), “*Göstergebilim Ders Notları*”, İstanbul Kültür Üniversitesi Sanat Ve Tasarım Fakültesi.
- [4] Editions de Regard, (1996), “*Dictionnaire De La Mode Au XX Siècle*”, Paris.
- [5] Küçükdoğan, R., (1999), “*Reklam Görüntüsünde Dilsel ve Görsel İletinin Çözümlemesi için Bir Yöntem Önerisi: Uygulama Örneği*”, Doktora Tezi.
- [6] Tangate, M., (2006), “*Modada Marka Olmak*”, İstanbul, Rota Yayınları.